

## AGROTURYSTYKA JAKO FORMA DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ PRZYJAZNA ŚRODOWISKU <sup>1</sup>

*Wojciech Gotkiewicz <sup>1</sup>, Anna Stasiulewicz <sup>2</sup>*

<sup>1</sup> Katedra Agrobiznesu i Ekonomii Środowiska,  
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

<sup>2</sup> Instytut Melioracji i Użytków Zielonych w Falentach

### Wstęp

Zmniejszająca się opłacalność produkcji rolniczej stwarza sytuację, w której ludność rolnicza zmuszona jest do poszukiwania dodatkowych lub alternatywnych źródeł dochodu. Jedną z takich możliwości jest wykorzystanie posiadanych zasobów do rozwoju agroturystyki. Na całym świecie obserwuje się proces odchodzenia od turystyki masowej. Mieszkańcy miast coraz częściej poszukują wypoczynku w miejscach położonych z dala od zgiełku metropolii. Dla części osób odwiedzających gospodarstwa agroturystyczne stanowią one także bazę wypadową do poznawania atrakcji turystycznych regionu. O powodzeniu przedsięwzięcia agroturystycznego decyduje wiele czynników. Oprócz cech osobowych rolnika, jego zaangażowania czy atrakcyjności proponowanej oferty, o sukcesie decyduje również region, w jakim zlokalizowane jest gospodarstwo oraz stopień atrakcyjności turystycznej tego regionu dla potencjalnych gości. Duże znaczenie odgrywa również stan środowiska przyrodniczego oraz kultura materialna regionu. Nie wszystkie regiony Polski są jednakowo interesujące turystycznie i nadają się do prowadzenia tego typu działalności. Warmia i Mazury posiadają bardzo korzystne warunki do rozwoju agroturystyki. Dużym atutem jest niewielka koncentracja przemysłu, bogata przyroda oraz różnorodność krajobrazu. Obszar wytypowany do badań, posiada dodatkowe walory w postaci zabytków hydrotechnicznych unikalnych w skali nie tylko Polski, ale i świata. Przykładem takiego obiektu, jest Kanał Ostródzko-Elbląski przyciągający corocznie tysiące turystów nie tylko z kraju, ale również z zagranicy.

Zasadniczym celem badań było poznanie wpływu Kanału Ostródzko-Elbląskiego na rozwój agroturystyki oraz zweryfikowanie tezy, że Kanał stanowi czynnik zwiększający zainteresowanie turystów także obszarami położonymi w jego pobliżu.

---

<sup>1</sup> Wykonano w ramach tematu: 2 P04G 068 27.

## Materiał i metody badań

Kanał Ostródzko-Elbląski jest najdłuższym kanałowym szlakiem żeglownym w Polsce – jego łączna długość wynosi 129,8 km. Kanał położony jest w całości na terenie województwa warmińsko-mazurskiego. Obecnie Kanał Ostródzko-Elbląski przepływa przez teren trzech powiatów: Elbląg, Ostróda i Iława. Południowa część Kanału znajduje się we wschodniej części Pojezierza Iławskiego, a na północy Kanał biegnie wschodnią częścią Żuław Wiślanych. Krajobraz pojezierny obfituje tam w formy ukształtowane w okresie ostatniego zlodowacenia: morenę denną, wzniesienie moreny czołowej, piaszczysto-żwirowe sandry oraz jeziora rynnowe. Najwyższym wzniesieniem Pojezierza Iławskiego jest Góra Złota (197,3 m n.p.m.) [KONDRACKI 1972]. Na obszarze wzdłuż Kanału Ostródzko-Elbląskiego bytuje wiele gatunków flory i fauny, co zwiększa jego atrakcyjność turystyczną. Tereny bezpośrednio przyległe do kanału stanowią obszar chronionego krajobrazu. W najbliższej okolicy utworzono szereg rezerwatów oraz trzy parki krajobrazowe: Wzniesienie Elbląskie, Pojezierza Iławskiego oraz Wzgórz Dylewskich w celu ochrony rzadkich gatunków zwierząt i roślin oraz ochrony krajobrazu polodowcowego <sup>2</sup>.

Obecnie Kanał jest użytkowany wyłącznie w celach turystycznych. Po Kanał kursuje 6 statków, z których każdy może zabrać na pokład do 65 pasażerów. Regularne rejsy pasażerskie odbywają się od 15 maja do 30 września między Elblągiem, a Ostródą.

Badania przeprowadzono w 2004 roku na obszarze położonym wzdłuż trasy Kanału Ostródzko-Elbląskiego. Badaniami objęto 36 właścicieli gospodarstw agroturystycznych, położonych w odległości do 10 km od trasy Kanału oraz 54 turystów odbywających rejsy po Kanał statkiem Żegluga Ostródzko-Elbląskiej.

Podstawowym narzędziem badawczym był kwestionariusz wywiadu, opracowany w Katedrze Agrobiznesu i Ekonomii Środowiska UWM w Olsztynie, uzupełniony wywiadami bezpośrednimi.

## Wyniki i dyskusja

Pierwsza część badań dotyczyła gospodarstw, w których prowadzona jest działalność agroturystyczna.

Średni wiek właścicieli gospodarstw agroturystycznych wynosił 45 lat, przy rozpiętości od 25 do 67 lat. Zdecydowana większość respondentów posiadała wykształcenie średnie. Na podkreślenie zasługuje fakt, że więcej aniżeli co trzeci rolnik, posiadał wykształcenie wyższe (33,0%).

Gospodarstwa objęte badaniami były położone w większości w zwartej zabudowie (57,1%). Budynki zamieszkiwane przez respondentów w większości pochodziły z lat 70-tych i 80-tych ubiegłego wieku. Właściciele gospodarstw agroturystycznych dysponowali średnio 8 pomieszczeniami, przy rozpiętości od 5 do 14. Są to wielkości zbliżone do wyników uzyskanych przez KMITE i STRZEMBICKIEGO [1997]. Na badanym przez autorów obszarze, przeciętny kwaterodawca posiadał bazę noclegową liczącą 7,5 miejsc, przy czym 41,0% właścicieli gospodarstw agro-

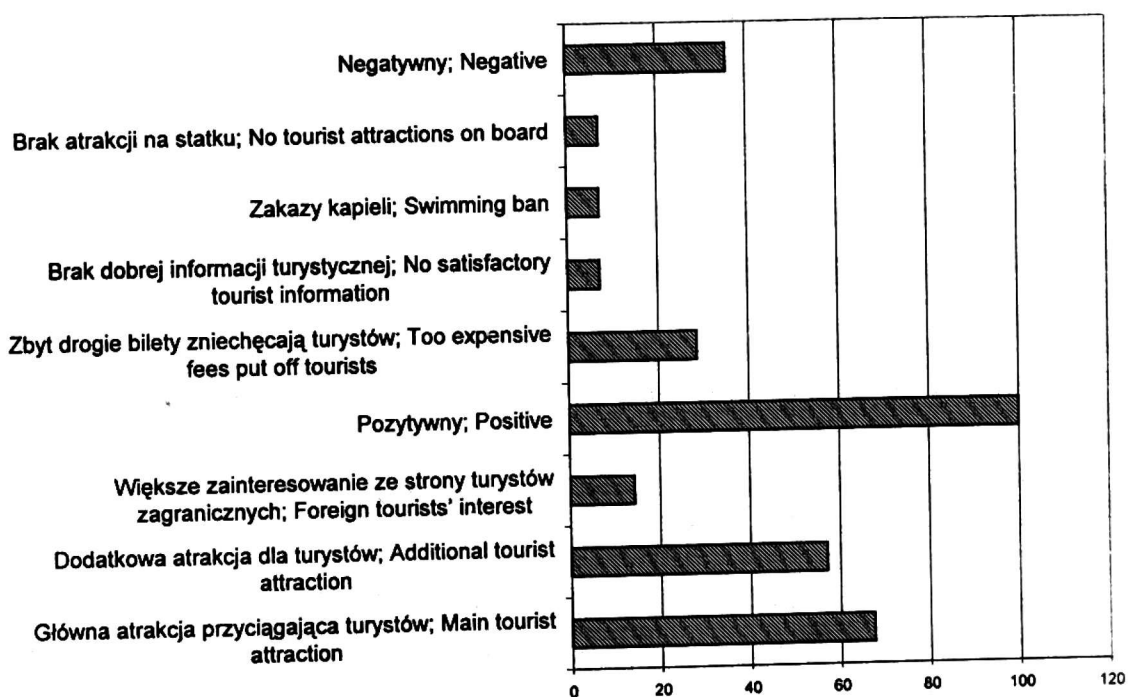
<sup>2</sup> www.zegluga.com.pl

turystycznych, posiadało bazę liczącą poniżej 6 miejsc, 36,0% 6–9 miejsc, a 23,0% powyżej 9 miejsc.

W badanej grupie dominowały gospodarstwa wielokierunkowe (74,0%). Produkcją zwierzęcą i roślinną zajmowało się po 13,0% badanych gospodarstw. Powierzchnia badanych gospodarstw, była bardzo zróżnicowana i wahała się od 1 do 45 ha (średnio obszar gospodarstwa wynosił niewiele ponad 14 ha). Grunty orne stanowiły średnio 10,6 ha, zaś użytki zielone – 6,1 ha. W gospodarstwach hodowane były zwierzęta użytkowe oraz służące do rekreacji i ozdoby. Na uwagę zasługuje fakt, że w co dziesiątym gospodarstwie stosowano ekologiczne metody produkcji. Tak duży udział tego typu gospodarstw jest wynikiem coraz większej popularności ekoagroturystyki. Pod tym pojęciem kryje się wypoczynek u rolników uprawiających ziemię i produkujących żywność metodami ekologicznymi [ZARĘBA 2000].

Pierwsze gospodarstwo agroturystyczne z grupy objętej badaniami powstało w roku 1989, ostatnie zaś w 2003 r. Tylko około 40,0% respondentów było zarejestrowanych w stowarzyszeniach agroturystycznych, głównie w Polskiej Federacji Turystyki Wiejskiej „Gospodarstwa Gościnne”. Jest to zjawisko niekorzystne, gdyż takie organizacje oferują swoim członkom szereg ułatwień, niedostępnych osobom niestowarzyszonym [DRAĞ 2000].

Najczęściej wymienianym motywem do podjęcia działalności agroturystycznej (57,0%) była sugestia osób z najbliższego otoczenia respondentów (rodzina, znajomi). Istotną rolę, zdaniem 29,0% respondentów, odgrywały także masmedia. W większości przypadków bezpośrednią przyczyną rozpoczęcia działalności agroturystycznej była możliwość uzyskania dodatkowych dochodów (56,0%). Dość istotnym czynnikiem był brak możliwości podjęcia innej pracy oraz zainteresowanie i sugestie ze strony turystów (po 13,0%). Powyższe motywy są typowe dla wszystkich regionów Polski, co potwierdzają badania GOTKIEWICZA [2002].



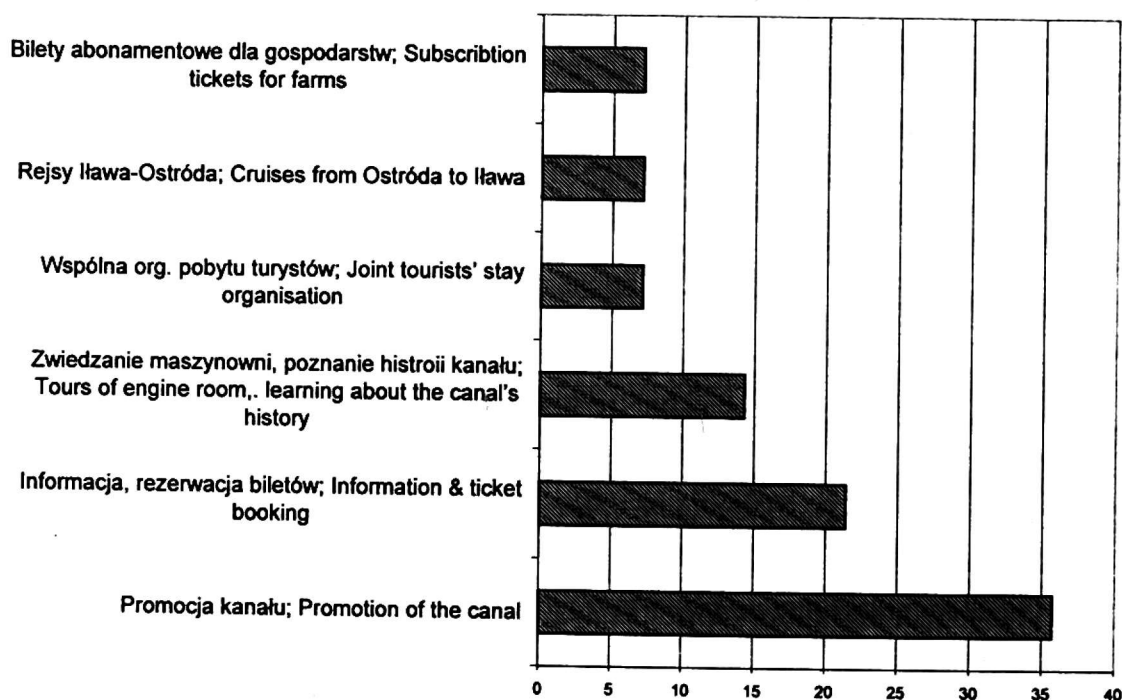
Rys. 1. Pozytywne i negatywne aspekty sąsiedztwa Kanału  
Fig. 1. Positive and negative aspects of the Ostróda-Elbląg-Canal proximity

Głównym źródłem dochodu dla większości respondentów był wynajem pokoi (71,4%). Tylko w przypadku 2 gospodarstw, dochód były wypracowywany nie tylko z wynajmu kwater, ale również z usług turystycznych. Ogólnie stwierdzono, że opłacalność gospodarstw nie była wysoka i wyniosła 2,4 w skali 5-stopniowej.

Wszyscy badani uznali wpływ bliskości Kanału Ostródzko-Elbląskiego za pozytywny i sprzyjający prowadzeniu gospodarstwa agroturystycznego (rys. 1).

Ponad 42,0% respondentów stwierdziło, że turyści po części przyjeżdżają jedynie po to, aby wziąć udział w rejsie po Kanale. W badaniach stwierdzono również negatywne opinie na temat Kanału oraz organizowanych po nim rejsach. Respondenci wskazywali przede wszystkim na zbyt drogie bilety, odstraszać potencjalnych klientów oraz na brak rzetelnej informacji turystycznej (rys. 1). Wszyscy respondenci uznali, że o atrakcyjności Kanału Ostródzko-Elbląskiego decyduje głównie unikalny system pochylni. Niemal 43,0% respondentów za istotne uznała występowanie bogatej flory i fauny, a 28,6% wskazało na walory krajozobrazowe.

Ponad połowa badanych rolników stwierdziła, że nie posiada kontaktu z pracownikami Żeglugi Ostródzko-Elbląskiej, jednak większość pytanym stwierdziła, że dąży do nawiązania współpracy z administracją Kanału. Właściciele gospodarstw agroturystycznych, chcieliby przede wszystkim wspólnie prowadzić promocję Kanału oraz partycypować w informacji i sprzedaży biletów (rys. 2).



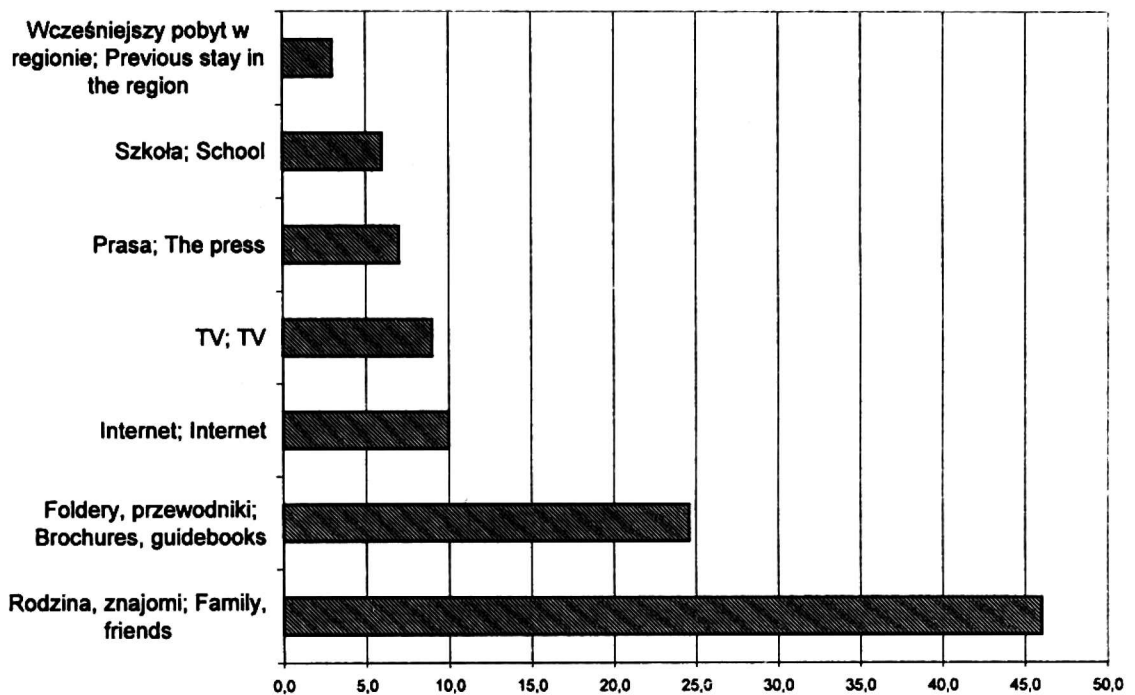
Rys. 2. Propozycje współpracy właścicieli gospodarstw agroturystycznych z administracją Kanału Ostródzko-Elbląskiego

Fig. 2. Proposal for cooperation between agritourist farm owners and the Ostróda-Elbląg-Canal administration

Uczestnicy rejsów w większości mieścili się w przedziale wiekowym 46–55 lat. Najlicniejszą grupę klientów Żeglugi Ostródzko-Elbląskiej stanowili studenci i uczniowie. Przeważały osoby ze średnim oraz wyższym wykształceniem. Wśród turystów dominowali Polacy, którzy stanowili 72,2% badanych. Dość licznie reprezentowani byli Niemcy (22,2%). W badaniach wzięli udział także obywatele Szwajcarii oraz Finlandii. Najczęściej wymienianym źródłem informacji o Kanale

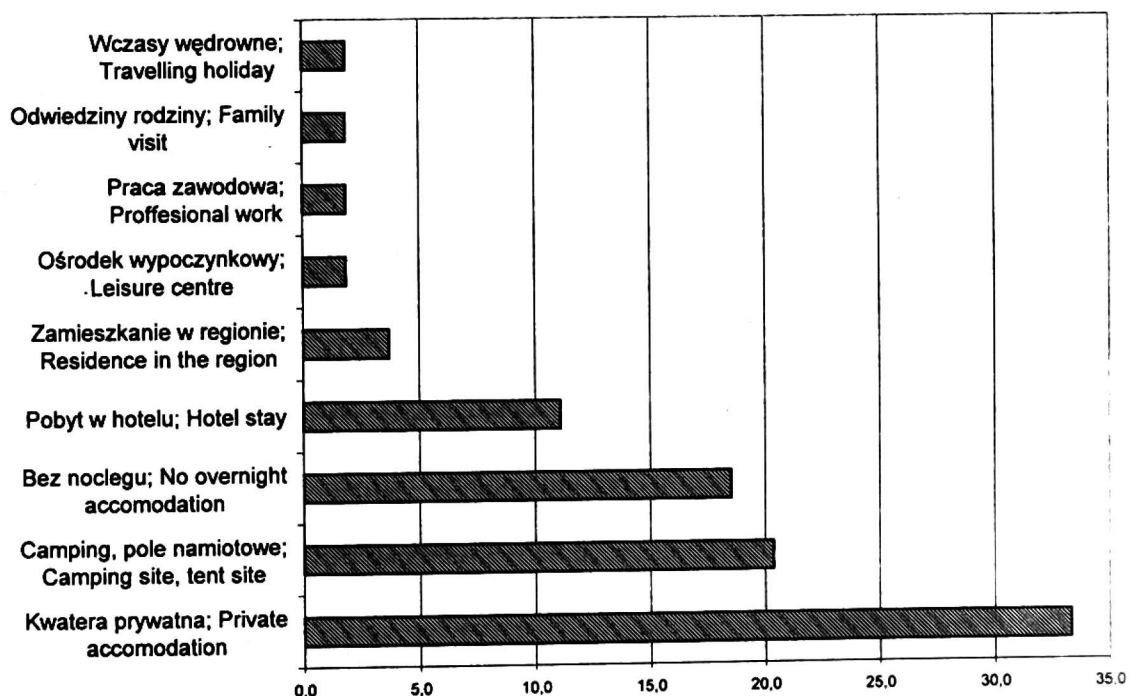


Ostródzko-Elbląskim byli członkowie rodzin lub znajomi (46,0%). Co piąty badany korzystał z folderów i przewodników. Trzecim pod względem ważności źródłem były informacje zamieszczone na stronach internetowych (10,0%), (rys. 3).



Rys. 3. Źródła informacji o Kanale Ostródzko-Elbląskim  
Fig. 3. Information sources of the Ostróda-Elbląg Canal

Najczęściej wymienianym motywem, który skłaniał turystów do rejsu po Kanale Ostródzko-Elbląskim, był unikalny system pochylni oraz towarzyszące im zabytkowe urządzenia techniczne (61,1%). Ponad połowa respondentów za najistotniejsze uznała walory przyrodnicze. Opinia rodziny oraz znajomych odgrywała kluczową rolę dla 20,4% turystów.



Rys. 4. Charakter pobytu uczestników rejsów po Kanale  
Fig. 4. The Canal cruises participants' form of stay

Większość respondentów w czasie urlopu nad Kanałem, wynajmowała pokoje w gospodarstwach agroturystycznych (33,3%). Co piąty turysta (20,4%) mieszkał na kempingu lub polu namiotowym (rys. 4).

W trakcie rejsu po Kanale Ostródzko-Elbląskim turyści za najbardziej godne uwagi uznali zabytki techniki (70,4%) oraz możliwość obserwacji rzadkich gatunków flory i fauny (57,4%). Ponad 46,0% respondentów wskazało na walory krajobrazowe.

Niemal co trzeci badany uznał, że mankamentem oferowanych przez Żeglugę Ostródzko-Elbląską usług, był brak przewodnika lub komentarza do trasy emitowanego z głośników. Ponad 24,0% badanych stwierdziło, że nie zauważyli w trakcie rejsu żadnych niedogodności.

Blisko 80,0% respondentów stwierdziło, że chciałoby popłynąć Kanałem Ostródzko-Elbląskim po raz kolejny. Odmiennego zdania było 18,5% badanych.

## Wnioski

1. Kanał Ostródzko-Elbląski należy do unikalnych w skali kraju obiektów hydrotechnicznych. Wraz z otaczającymi go terenami (trzy parki krajobrazowe, 14 rezerwatów) stwarza możliwości pozyskiwania dodatkowych dochodów dla rodzin rolniczych w postaci rozwoju działalności agroturystycznej.
2. Właściciele gospodarstw agroturystycznych charakteryzowali się korzystnym poziomem takich wskaźników jak wiek i wykształcenie. Średnia wieku respondentów wynosiła 45 lat, zaś poziom wykształcenia w większości przypadków był co najmniej średni. Wykształcenie wyższe posiadało ponad 30,0% rolników, co 15-krotnie przekracza średnią dla obszarów wiejskich w Polsce.
3. Gospodarstwa objęte badaniami były położone w większości w zwartej zabudowie. Budynek mieszkalny zaliczały się do względnie nowych. W badanej grupie gospodarstwa specjalistyczne występowały w niewielkim odsetku. Większość stanowiły gospodarstwa wielokierunkowe o relatywnie niewielkiej średniej powierzchni. Na podkreślenie zasługuje jednak duży udział gospodarstw ekologicznych, znacznie przewyższający średnią w Polsce.
4. Gospodarstwa agroturystyczne tylko w 40,0% zrzeszone były w stowarzyszeniach agroturystycznych. Jest to zjawisko niekorzystne, gdyż stowarzyszenia zapewniają swoim członkom szereg ułatwień, takich jak kategoryzacja, reprezentowanie ruchu turystyki wiejskiej wobec organów administracji państwowej, tworzenie bazy danych z rezerwacją miejsc itp. Podstawowym motywem podjęcia działalności agroturystycznej była możliwość uzyskania dodatkowych dochodów, co wiązało się z brakiem opłacalności produkcji rolnej. W gospodarstwach działających w dłuższym okresie czasu dochody z agroturystyki stały się podstawową formą pozyskiwania środków finansowych.
5. Wszyscy badani uznali wpływ bliskości Kanału Ostródzko-Elbląskiego za pozytywny i sprzyjający prowadzeniu gospodarstwa agroturystycznego. Kanał, znajdujące się na nim zabytkowe urządzenia hydrotechniczne oraz otaczający go krajobraz był, w opinii respondentów, czynnikiem przyciągającym

cych turystów. Co trzeci uczestnik rejsu, w trakcie swojego pobytu wynajmował kwatery w gospodarstwach agroturystycznych. Respondenci wskazywali jednak na brak współpracy z administracją Żeglugi Ostródzko-Elbląskie w zakresie np. wspólnej promocji i informacji.

6. Uczestnicy rejsów to przede wszystkim obywatele Polski i Niemiec. Turysty o Kanał najczęściej dowiadywali się ze źródeł nieformalnych (rodzina, znajomi). Pozostali czerpali informację z przewodników i internetu. Głównym motywem ich przyjazdu była możliwość obserwacji Kanału wraz z urządzeniami technicznymi oraz pobyt w atrakcyjnym krajobrazowo i przyrodniczo regionie.
7. Kanał Ostródzko-Elbląski jest niewątpliwie atrakcją turystyczną dużego formatu. Jego obecność wspomaga rozwój działalności agroturystycznej w otaczających go gminach. Należy jednak dążyć do stworzenia systemu ścisłej kooperacji zarządcy Kanału oraz właścicieli gospodarstw agroturystycznych, najlepiej reprezentowanych przez stowarzyszenia agroturystyczne. Współpraca obu stron powinna przynieść znacznie lepsze rezultaty, aniżeli jej brak lub sporadyczne kontakty.

## Literatura

DRĄG K. 2000. *Aktywizacja społeczno-ekonomiczna regionu poprzez rozwój turystyki wiejskiej i promocję produktów regionalnych jako czynnik wpływający na wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich*. Wyd. RCDRRiOW Stare Pole: 13–21.

GOTKIEWICZ W. 2002. *Agroturystyka jako dodatkowe lub alternatywne źródło dochodu na obszarach wiejskich woj. warmińsko-mazurskiego*. Biul. Nauk. UWM Olsztyn. 15: 89–92.

KMITA E., STRZEMBICKI L. 1997. *Działalność regionalnych stowarzyszeń turystyki wiejskiej w Polsce (wyniki badań ankietowych)*, w: *Determinanty sukcesu w turystyce wiejskiej*. CDiEwR, Kraków:

KONDRACKI J. 1972. *Polska północno-wschodnia*. PWN Warszawa: 186–226.

ZARĘBA D. 2000. *Ekoturystyka wyzwania i nadzieje*. PWN Warszawa: 50–51.

**Słowa kluczowe:** Kanał Ostródzko-Mazurski, agroturystyka, dodatkowe i alternatywne źródła dochodu

## Streszczenie

Praca dotyczy wpływu Kanału Ostródzko-Elbląskiego na rozwój działalności agroturystycznej w gminach położonych w jego najbliższym otoczeniu. Badania przeprowadzono w 2004 roku i objęto nimi 36 właścicieli gospodarstw agroturystycznych oraz 54 turystów – uczestników rejsów statkami Żeglugi Ostródzko-Elbląskiej. W badaniach wykorzystano kwestionariusz wywiadu, uzupełniony wywiadem bezpośrednim. Podejmowanie działalności agroturystycznej na terenie objętym badaniami jest konsekwencją przede wszystkim spadku opłacalności produk-

cji rolniczej. Właściciele gospodarstw agroturystycznych doceniają rolę Kanału Ostródzko-Elbląskiego jako czynnika przyciągającego turystów. Potwierdza to fakt, że co trzeci uczestnik rejsów w trakcie swojego pobytu na badanym obszarze korzystał z usług gospodarstw agroturystycznych. Problemem jest jednak prawie zupełny brak kooperacji kwaterodawców z zarządem Kanału. Współpraca mogła by przyczynić się do eliminacji wielu istniejących niedogodności, zgłaszanych przez turystów, takich jak np. system informacji czy promocji.

## AGRITOURISM AS AN ENVIRONMENTALLY-FRIENDLY ECONOMIC ACTIVITY

*Wojciech Gotkiewicz<sup>1</sup>, Anna Stasiulewicz<sup>2</sup>*

<sup>1</sup> Department of Agrobusiness and Environmental Economy,  
University of Warmia i Mazury, Olsztyn

<sup>2</sup> Promotion and Marketing Section,  
Institute of Land Reclamation and Grassland, Falenty

**Key words:** Ostróda-Elbląg Canal, agritourism, additional and alternative sources of income

### Summary

The study presents the effects of the Ostróda-Elbląg Canal on the development of agritourism in rural communes situated in its close proximity. The research was carried out in 2004 and included 36 owners of agritourist farms and 54 tourists participating in cruises on the Ostróda-Elbląg Navigation Company cruise-boats. The main research tool was questionnaire, supplemented with the face-to-face interview. Taking up the agritourism activity in the area under research was caused mainly by the decrease in profitability of agricultural activity. The agritourism farm owners appreciate the role of the Ostróda-Elbląg Canal as the „tourist-attraction” factor, which is confirmed by the fact that every third cruise participant made use of agritourism farm services during their stay in the area under research. However, the problem is the almost total lack of co-operation between the accommodation providers and the Canal administration. Such a co-operation might contribute to elimination of much existing inconvenience, reported by tourists, i.e. unsatisfactory information or promotion system.

Dr inż. **Wojciech Gotkiewicz**  
Katedra Agrobiznesu i Ekonomii Środowiska  
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski  
pl. Łódzki 2  
10-957 OLSZTYN  
e-mail: wgot@uwm.edu.pl